

«КОМУНАР» — державне науково-виробниче підприємство радіоелектронної промисловості. Історія «К.» розпочинається 1927, коли у Харкові було створено дитячу трудову **Комуну ім. Ф. Дзержинського** під керівництвом відомого педагога **А. Макаренка**. У наступні роки обладнано майстерні, а 1930 запрацювали перші виробничі цехи. 1932 розпочато виробництво електроінструментів, а 1934 — першого у СРСР фотоапарата «ФЕД». Під час 2-ї світової війни підприємство евакуйовано, виготовляло продукцію для фронту, зокрема паливні насоси для авіаційних двигунів і далекомірів. Після повернення у Харків та відновлення виробництва (1944–50) «К.» випускав електроінструменти.

Від 1952 спеціалізується на розробленні та виготовленні бортової і наземної апаратури систем керування ракет-носіїв («Союз», «Протон», «Зеніт») оборонного та космічного призначення, а також апаратури систем керування для космічних апаратів; водночас (від 1954) підприємство випускало товари народного вжитку — радіоприймачі («Зірка», «Донець», «Харків»), телевізори («Берізка»; до 1969 їх виготовлено 1 млн од., а 1975 розпочато випуск із кольоровим зображенням) тощо. 1964 впроваджено у виробництво бортову систему керування для ракети-носія «Протон» (від 1967 за її допомогою виведено понад 200 космічних апаратів, серед них відомі орбітальні станції «Салют», «Мир», «Альфа»), а також її наземно-перевірочний пусковий комплекс. Бортові прилади, створені на підприємстві, використовували на різних радянських супутниках, зокрема під час біологічних досліджень («Біон»), технологічних експериментів з отримання в умовах невагомості надтвердих матеріалів («Фотон»), досліджень природних ресурсів Землі («Ресурс», «Природа»). За допомогою наземного випробувального комплексу «Кипарис», створеного фахівцями «К.», здійснено запуск корабля багаторазового використання «Буря», проведено випробування низки космічних апаратів («Аракс», «Геліос», «Купон», «Меридіан»

тощо). Від 1986 підприємство серійно випускає бортову апаратуру системи керування космічного носія «Зеніт»; 1995 розпочато виробництво різних приладів та систем для літаків серії «Ан» (прилади керування протиобліднювальними системами, системи кондиціонування повітря та пристрої для обігріву скла у літаках тощо); від 1997 бере участь у виготовленні системи керування ракети «Зеніт-3SL», яку використовують у рамках міжнародних проектів «Морський старт», «Альфа» та «Глобалстар».

Від 1999 випускає електрообладнання, замки, інформаційні табло, апаратуру радіозв'язку та освітлення у вагонах для «Укрзалізниці» та метрополітену, прилади систем керування літаків та електрозв'язку, а також рентгеноінтроскопічні системи митного контролю багажу, лічильники електроенергії і води тощо. У складі «К.» діють СКБ «Полісвіт» (виконує основні науково-дослідні та конструкторські роботи у галузі ракетно-космічної техніки і народного господарства), Харківський завод електроапаратури (розроблення та виготовлення приладів для бронетанкової техніки), Богодухівський електромеханічний завод (Харківська обл.; виробництво продукції залізничної тематики) та інші допоміжні господарства. У структурі — штампувальне, ливарне, гальваномеханічне, лакофарбове, механообробне, інструментальне, складально-монтажне виробництва.

Серед відомих конструкторів та науковців — **А. Андрущенко**, **О. Асмолов**, **В. Куликов**, **В. Свищ**, **М. Сидоренко**, **В. Соколов**, **А. Сорокін**. Співпрацює з Крюківським вагонобудівним заводом (м. Кременчук Полтав. обл.), Південним машинобудівним заводом (Дніпро), АНТК ім. О. Антонова (Київ), щодо підготовки кадрів — із Національним аерокосмічним університетом «Харківський авіаційний інститут». Соціальна сфера: оздоровчі та культ.-освітні комплекси, ДЮСШ зі стрільби з лука «Комунар», дитячий оздоровчий табір «Берізка». Кількість працівників (2012) — понад 4000 осіб. Генеральний директор — **Л. Сабадош** (від 2006).

І. М. Болдирев

Бібліографічний опис:

Комунар / І. М. Болдирев // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-4417>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).